

Vertaisarviointi käyttöön Sosiaalipedagogisen aikakauskirjan julkaisupolitiikassa

Juha Hämäläinen

Tiedemaailmassa puhaltavat vahvat muutoksen tuulet. Mitä tietointensiivisemmäksi yhteiskunta muuttuu, sitä suurempi merkitys tieteellisellä tiedontuotannolla ja tutkimukseen perustuvalla argumentaatiolla on työelämässä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkimusvolyymit eri tieteenaloilla ovat kasvaneet valtaisiin mittoihin. Samalla on herännyt tarve huolehtia entistä paremmin tieteellisestä tietona julkaistavan tiedon laadusta.

Tiedon laadun varmistaminen on aina ollut tiedeyhteisön asia. Väitöskirjojen tarkastusprosessit ja julkiset väitöstilaisuudet ovat tiedeyhteisön perinteisiä tapoja varmistaa tieteen nimissä tuotetun tiedon pätevyyttä. Vertaisarviointi on ollut yliopistolaitoksessa alusta lähtien laadun varmistuksen työkaluna. Luonnontieteiden alalla vertaisarviointi on kuulunut jo pitkään tiedelehtien julkaisupolitiikkaan. Ihmistieteissä käytäntö on ollut näihin päiviin asti vähemmän käytössä.

Ihmistieteiden alalla on tapahtunut Suomessa muutaman vuoden sisällä valtaisa kulttuurin muutos tieteellisessä julkaisemisessa. Luonnontieteiden tapaan nyt myös ihmistieteissä kilpaillaan enenevästi siitä, kuka onnistuu julkaisemaan tasokkaimmiksi määritellyissä lehdissä ja sarjoissa. Tämä on edellyttänyt tieteellisten julkaisukanavien paremmuuden määrittelyä. Tällaisia kategorisointeja on kehitelty sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Vertaisarvioinnin käyttäminen jul-

kaisupolitiikassa on noussut yhdeksi tärkeäksi julkaisukanavan laatu-tekijäksi.

Suomessa julkaisukulttuurin muutosta on pyritty tietoisesti edistämään. Yhtenä esimerkkinä tästä on opetus- ja kulttuuriministeriön masinoima ja tieteellisten seurojen toteuttama julkaisuforumihanke, jossa tieteelliset julkaisut luokiteltiin laatu-kategorioihin. Osin huutoäänestystä muistuttavan prosessin tuloksena on luotu järjestelmä, jota tullaan käyttämään kansallisen tason rankingeissa ja rahanjakomekanismeissa, kun yliopistoja, tieteenaloja ja lopulta yksittäisiä tutkijoita pannaan järjestykseen. Kriittinen havainnoija ei voi kuin ilmaista syvän epäilynsä koko hanketta kohtaan, mutta tieteenharjoittajien on opittava elämään uuden järjestelmän kanssa.

Vertaisarvioinnin arvoa tiedeyhteisön toimintatapana kyseenalaiset rankingit, epäkelvot laatukriteerit ja tiedepoliittinen kähmintä eivät himmennä. Keskusteleva tiedeyhteisö tosin olisi kaiketi hedelmällisempi tapa huolehtia julkaistavan tiedon laadusta kuin nyt lähinnä angloamerikkalaisesta perinteestä omaksuttu etukäteiskontrolliin perustuva menettely. Ihmistieteiden kannalta ongelmallista luonnontieteisiin verrattuna on myös se, ettei ihmistieteissä ole samanlaisia luotettavan tiedon mittapuita kuin luonnontieteissä. Siinä missä luonnontieteet kehittyvät siten, että uusi paradigma syrjäyttää aikaisemman osoittaen sen epäkelvoksi, ihmistieteissä lähinnä syntyy rinnakkaisia keskenään kilpailevia ajatussuuntia ja oppirakennelmia.

Vaikka Suomessa painopiste on siirtynyt kansallisilta julkaisufoorumeilta kansainvälisiin, on perusteltua, että Suomen kaltaisessa maassa on myös kansallisia julkaisukanavia. On myös tärkeää, että kansalliset kanavat ovat tasokkaita ja tarjoavat laatua. Tältä osin kulttuurin muutos on tervetullut myös Sosiaalipedagogiseen aikakauskirjaan, jota on julkaistu jo vuodesta 2000. Tähän asti aikakauskirjassa ei ole käytetty vertaisarviointia, vaikka mitä tahansa julkaistavaksi tarjottua ei ole läpi päästettykään. Tässä numerossa on nyt ensimmäistä kertaa kokeiltu sokkomenettelyyn perustuvaa vertaisarviointia.

Uuden menettelyn on mahdollistanut Koneen säätiöltä saatu apuraha, jonka käyttötarkoitus on juuri vertaisarviointimenettelyn käyttöönotto aikakauskirjan julkaisupolitiikassa. Päätoimittajan näkö-

kulmasta menettely on ollut työläs ja kankea. Aikakauskirjalla ei ole ollut toistaiseksi mahdollisuutta käyttää sellaisia sähköisiä järjestelmiä, joita suurten kansainvälisten kustantajien ylläpitämissä lehdissä käytetään. Siksi kommunikointi sekä kirjoittajien että arvioitsijoiden kanssa on pitänyt hoitaa henkilökohtaisilla sähköpostiviesteillä. Paljon on kaiketi vielä matkaa siihen, että prosessit saadaan sujuviksi.

Omat vaikeutensa liittyvät siihen, että läheskään kaikki aikakauskirjan kirjoittajat eivät ole kokeneita kirjoittajia, pikemminkin päinvastoin. Monelle aikakauskirjan kirjoittajalle tieteellisen artikkelin laatiminen on uutta, eivätkä kirjoittamisen muodolliset kriteerit ole välttämättä hallinnassa puhumattakaan sellaisista sisällöllisistä tekijöistä kuin esimerkiksi aiheen perustelu, lähdekritiikki ja argumentaatiolinjojen rakentaminen. Tieteellisessä kirjoittamisessakin pitää paikkansa, että kukaan ei ole seppä syntyessään. Myös tieteellinen tyyli vaatii harjaantumista. On kuitenkin äärimmäisen tärkeää, että Sosiaalipedagoginen aikakauskirja säilyy avoimena kanavana, joka tarjoaa mahdollisuuden julkaisemiseen aloittelevallekin kirjoittajalle.

Sosiaalipedagoginen aikakauskirja on ottanut merkittävän askeleen siirtymällä vertaisarviointia soveltavaan julkaisupolitiikkaan. Kuten tässä numerossa myös jatkossa kaikki artikkelina julkaistavat tekstit ovat käyneet läpi vertaisarviointimenettelyn. Erityinen kiitos kuuluu Koneen säätiölle, jonka taloudellinen tuki on mahdollistanut ponnistelut tähän suuntaan. Muutos tuo lehden toimittamiseen tärkeän uuden laatua turvaavan ulottuvuuden. Tämä voi olla hyvinkin merkityksellistä sosiaalipedagogiikan kehittymiselle Suomessa ja suomalaisessa korkeakoulukentässä tutkimusperusteisena oppialana. Samalla kyse on entistä määrätietoisemmasta oman paikan ottamisesta ihmistieteiden järjestelmässä.